

UWARUNKOWANIA BEZPIECZEŃSTWA ROZWOJU SPOŁECZNOŚCI

Wiesława ZAŁOGA

Wojskowa Akademia Techniczna

Streszczenie: Treść artykułu odnosi się do zagadnień z obszaru szeroko pojętego bezpieczeństwa oraz bezpieczeństwa społecznego w ujęciu regionalnym i globalnym z uwzględnieniem rozwoju społeczności. W artykule zaprezentowano również główne uwarunkowania w aspekcie bezpieczeństwa mające wpływ na rozwój społeczności. Wynikają one z natury świata i życia społecznego, miejsca narodu na ziemi, historii, tradycji, charakteru współczesnych zagrożeń oraz stanu organizacji bezpieczeństwa międzynarodowego. Wybór tak szerokiego spektrum czynników wpływających na bezpieczeństwo wynika m.in. z potrzeby uniknięcia jego błędnego rozpatrywania, dokonywanego pod wpływem aktualnie modnego i powszechnie uznanego typu zagrożenia, które zwykle czasowo dominuje w ocenach i organizacji bezpieczeństwa. Treść artykułu odnosząca się do uwarunkowań bezpieczeństwa opiera się na zmienności, nieprzewidywalności środowiska w ujęciu regionalnym i globalnym i sprowadza się do trzech podstawowych tez: konieczności traktowania bezpieczeństwa narodowego jako procesu podlegającego nieustannym zmianom, w którym spoczywanie na laurach w jakimś okresie stanu bezpieczeństwa prowadzi nieuchronnie do tragedii; konieczności traktowania wszelkich hipotez, przepowiedni i prorocत्व, oznajmujących status quo lub odnoszących się do przyszłości, nie tylko jako nieprawidłowych, nieodpowiedzialnych, ale i groźnych dla bezpieczeństwa narodu; wpływająca na zmienność, nieprzewidywalność i zaskoczenie w odniesieniu do bezpieczeństwa narodowego, to konieczność jego kreacji, tworzenia, a nie tylko reagowania na zaistniałe zagrożenia. W niniejszej publikacji Bezpieczeństwo przedstawione w ogólnym znaczeniu odnosi się głównie do zagadnień obejmujących zaspokojenie takich potrzeb, jak: istnienie, przetrwanie, ciągłość, tożsamość, niezależność, spokój, posiadanie i pewność rozwoju. Bezpieczeństwo w ogólnym tego słowa znaczeniu, ma charakter podmiotowy, a będąc naczelną potrzebą człowieka i grup społecznych, jest zarazem podstawową potrzebą państwa i systemów międzynarodowych. Zaakcentowane zostały zagadnienia dotyczące zagrożeń społecznych wynikających z rosnącego bezrobocia globalnego i lokalnego, ubóstwa, wojny, braku perspektyw poprawy warunków życia, oraz zagrożeń spowodowanych masową, nielegalną migracją ludności, grożącą trwałą destabilizacją społeczeństwa tych krajów. Artykuł poświęcony jest również zagadnieniom dotyczącym organizacji bezpieczeństwa w ramach współpracy Unii Europejskiej. Państwa członkowskie Unii Europejskiej prowadząc wspólną politykę zagraniczną w ramach zagwarantowania bezpieczeństwa, znacząco zwiększają rolę międzynarodową integrującej się Europy. Zaakcentowano rolę państw członkowskich Unii Europejskiej w systemie bezpieczeństwa. Bezpieczeństwo to szerokie pojęcie, a zapotrzebowanie na nie przychodzi wraz z narodzinami człowieka oraz nieodłącznie towarzyszy ludziom przez całe życie, niezależnie od stanu i stopnia czy kierunku aktywności. Ze względu na swoją istotę i społeczne znaczenie, wraz z postępem ludzkości, staje się coraz bardziej złożonym zagadnieniem. Przez swoją istotę bezpieczeństwo jest problemem zarówno z punktu widzenia indywidualnych osób, jak też całych społeczności.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, zagrożenie społeczne, bezpieczeństwo globalne, bezpieczeństwo regionalne, istnienie, przetrwanie, ciągłość, tożsamość, niezależność.

WSTĘP

O wartości i znaczeniu bezpieczeństwa w hierarchii potrzeb człowieka świadczą pozycja, jaką zajmuje ono w opracowanej przez Abrahama Harolda Masłowa piramidzie potrzeb, w której bezpieczeństwo plasuje się na drugiej pozycji po potrzebach fizjologicznych. Z oczywistych przyczyn źródłem zagrożenia dla naszego bezpieczeństwa mogą być natura z jej siłami i człowiek ze swoim działaniem bądź jego zaniechaniem.

Realizacja obowiązku Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa społeczeństwu została wprowadzona przepisem art. 5 Konstytucji RP. Przepis ten stanowi, że „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”¹.

W następstwie ustawowego obowiązku społeczeństwo oczekuje od państwa przede wszystkim zagwarantowania najszerzej rozumianego bezpieczeństwa poprzez działanie ustawowych instytucji oraz specjalistycznych formacji państwowego systemu bezpieczeństwa, szczególnie w kwestiach tak istotnych dla bytu obywateli jak zdrowie, życie, mienie, ich życie prywatne czy działalność zawodowa bądź gospodarcza.

W rzeczywistości jednak państwo praktycznie w żadnej części nie realizuje w wystarczającym stopniu społecznych oczekiwań². Przyczyn tego stanu jest wiele. Jedną z nich jest powszechnie znany ekonomiczny stan państwa, inną znaczny stopień ograniczenia przewidywalności zagrożenia.

Ludzie podejmują rozliczne przedsięwzięcia mające ugruntować, sprawdzić czy wręcz przywrócić stan bezpieczeństwa. Zwracają się do różnych instytucji, ustawowych organów o podjęcie zgodnie z ich oczekiwaniami działań ochronnych stosownych do zaistniałego zagrożenia. Jednak zarówno zagrożeni, jak też zobowiązani do określonego działania nierzadko nie są w stanie należycie zdefiniować rodzaju i stopnia oraz źródła zagrożenia. Często też nie mają wystarczającej wiedzy w zakresie działalności ustawowych organów. Nie wiedzą też, czy będą one skłonne do przedsięwzięcia określonego działania. Nie zawsze posiadają zdolność do należytej oceny właściwości w przedmiotowym zakresie instytucji i sposobu wykonywania przez nie zadań należących do ustawowego obowiązku ich działania.

---

¹ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* (Dz. U. nr 97 poz.483 z dnia 16 lipca 1997 r. z późn. zmian.), rozdz. I. art. 5.

² T. Bąk, Z. Ciekankowski, *Bezpieczeństwo państwa*, PWST-E w Jarosławiu, Jarosław 2014, s. 58.

1. Bezpieczeństwo jako potrzeba człowieka

Bezpieczeństwo w najogólniejszym znaczeniu obejmuje zaspokojenie takich potrzeb, jak: istnienie, przetrwanie, ciągłość, tożsamość, niezależność, spokój, posiadanie i pewność rozwoju. Ma charakter podmiotowy, a będąc naczelną potrzebą człowieka i grup społecznych, jest zarazem podstawową potrzebą państwa i systemów międzynarodowych. Jego brak wywołuje niepokój i poczucie zagrożenia. Każdy z wymienionych podmiotów stara się oddziaływać na swoje otoczenie zewnętrzne i sferę zewnętrzną, aby usunąć lub oddalić zagrożenie, jednocześnie starając się wyeliminować własny lęk, obawy, niepokój i niepewność.

Bezpieczeństwo jest pojęciem wieloznacznym. W literaturze przedmiotu definiowane jest m.in. jako stan wolny od groźby napaści zewnętrznej lub co najmniej zdolności jej odparcia albo jako wolność od interwencji czy nacisków zewnętrznych³. Zasadne jest wyodrębnienie dwóch aspektów bezpieczeństwa: wewnętrznego i zewnętrznego. Bezpieczeństwo wewnętrzne oznacza stabilność i harmonijność danego organizmu bądź systemu, natomiast bezpieczeństwo zewnętrzne – brak zagrożenia ze strony innych podmiotów. Łącznie oba aspekty składają się na ogólne bezpieczeństwo danego podmiotu⁴.

Fundamentalne znaczenie mają dwa elementy bezpieczeństwa: nietykalność terytorialna i niepodległość polityczna. Na nich opierają się pozostałe atrybuty niezawisłego państwa, głównie suwerenność i zdolność do zachowania podstawowych ideałów i wartości narodu i państwa.

Najprościej bezpieczeństwo można zdefiniować jako stan, w którym nie ma zagrożeń. Jest to definicja uniwersalna, gdyż dotyczy sporej grupy zagrożeń, jakie mogą destabilizować politykę czy gospodarkę danego kraju. Bezpieczeństwo odnosi się do układu wewnętrznego państwa oraz do jego stosunków międzynarodowych.

Specjaliści na ogół zgadzają się, że bezpieczeństwo jest pojęciem złożonym oraz że oznacza wolność od zagrożeń dla podstawowych wartości. Nie ma jednak zgody, gdzie należy gwarantować bezpieczeństwo – na poziomie indywidualnym, narodowym czy międzynarodowym⁵. Wyjaśniając istotę zjawiska bezpieczeństwa, należy mieć na uwadze jego związek ze zjawiskiem zagrożenia. Wynika z tego, że brak zagrożenia stanowi istotny aspekt bezpieczeństwa. Rozumienie tego terminu prowadzi do stwierdzenia, że odnosi się do strefy świadomościowej danego podmiotu (człowieka, grupy społecznej, narodu lub narodów). Zagrożenie oznacza pewien stan

---

³ J. Symonides, *Problemy pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego we współczesnym świecie*, Warszawa 1983, s. 34.

⁴ J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 1996, s. 18.

⁵ K. Żukrowska, M. Grącik (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe: teoria i praktyka*, Szkoła Główna Handlowa Oficyna Wydawnicza, Warszawa 2006, s. 21.

psychiki lub świadomości wywołany postrzeganiem zjawisk, które są oceniane jako niekorzystne lub niebezpieczne⁶.

Tradycyjne koncepcje bezpieczeństwa kładą nacisk na kroki podejmowane jednostronnie dla zmniejszenia za pomocą potencjału obronnego wrażliwości na atak. Współcześnie wiele koncepcji eksponuje szczególne znaczenie roli współpracy politycznej. We obecnych warunkach koncepcje bezpieczeństwa obejmują znacznie szersze wymiary niż w przeszłości. Na pojęcie bezpieczeństwa składają się dziś, obok aspektów wojskowych i politycznych, czynniki gospodarcze i technologiczne, zasoby surowcowe oraz polityka w zakresie ekologii, demografii, spraw społecznych i humanitarnych. W obecnym rozumieniu bezpieczeństwo obejmuje ponadto sprawy dotyczące zachowania narodowej tożsamości i zapewnienia właściwego udziału w rozwoju cywilizacyjnym świata⁷.

2. Uwarunkowania bezpieczeństwa

Państwo, jako jedna z głównych form organizacji społeczeństwa, realizuje naczelny cel zapewnienia bezpieczeństwa narodowego. Powyższe założenie urzeczywistniane jest poprzez politykę bezpieczeństwa, którą można określić jako celową i zorganizowaną działalność upoważnionych organów państwa, zmierzającą do stałego zapewnienia optymalnego bezpieczeństwa narodowego, a także często równocześnie bezpieczeństwa międzynarodowego⁸.

Przez uwarunkowania bezpieczeństwa narodowego można rozumieć względnie stałe czynniki mające podstawowy bądź istotny wpływ na charakter bezpieczeństwa narodowego. Wynikają one z natury świata i życia społecznego, miejsca narodu na ziemi, historii, tradycji, charakteru współczesnych zagrożeń oraz stanu organizacji bezpieczeństwa międzynarodowego. Wybór tak szerokiego spektrum czynników wpływających na bezpieczeństwo wynika m.in. z potrzeby uniknięcia jego błędnego rozpatrywania, dokonywanego pod wpływem aktualnie modnego i powszechnie uznanego typu zagrożenia, które zwykle czasowo dominuje w ocenach i organizacji bezpieczeństwa.

Zmienność, nieprzewidywalność i zaskoczenie wpływają na podstawowe uwarunkowania bezpieczeństwa wynikające z natury świata, jego przyrody, życia społecznego, w których to ciągły ruch, będący fundamentalnym atrybutem świata, powoduje nieuchronne zmiany nie zawsze możliwe do przewidzenia. Krótki okres życia ludzkiego i brak pokory człowieka wobec ogromu wszechświata rodzi lekceważenie tego atrybutu i zadufanie w trwałość, niezmienną określoną typu

---

⁶ R. Zięba, *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje, struktury, funkcjonowanie*, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2001, s. 28.

⁷ D. A. Rotfeld, *Europejski system bezpieczeństwa in statu nascendi*, „Format AB”, Warszawa 1990, s. 54.

⁸ R. Jakubczak, *Bezpieczeństwo narodowe...*, op. cit., s. 23.

bezpieczeństwa, a w konsekwencji brak przezorności i dbałości o nie. Przemieszczenie społeczności i ciągłe zmiany w świecie globalnym stanowią jedno z największych zagrożeń bezpieczeństwa. Związane z nimi zmienność, nieprzewidywalność i zaskoczenia można sprowadzić do trzech podstawowych tez⁹:

- pierwsza, to konieczność traktowania bezpieczeństwa narodowego jako procesu podlegającego nieustannym zmianom, w którym spoczywanie na laurach w jakimś okresie stanu bezpieczeństwa prowadzi nieuchronnie do tragedii;
- druga, to konieczność traktowania wszelkich hipotez, przepowiedni i proctw, oznajmujących status quo lub odnoszących się do przyszłości, nie tylko jako nieprawidłowych, nieodpowiedzialnych, ale i groźnych dla bezpieczeństwa narodu. Dzieje się tak z racji działania wpływów rozbrajających społeczeństwo, uwalniających od troski i wysiłku w stosunku do pracy nad tworzeniem najważniejszej potrzeby i wartości jaką jest bezpieczeństwo;
- trzecia teza, wpływająca na zmienność, nieprzewidywalność i zaskoczenia w odniesieniu do bezpieczeństwa narodowego, to konieczność jego kreacji, tworzenia, a nie tylko reagowania na zaistniałe zagrożenia. Innymi słowy – jeśli przyszłości nie można przewidzieć, to należy ją budować, tworzyć, ponieważ to, jaki w perspektywie czasowej będzie stan bezpieczeństwa narodu zależy w znacznej mierze od teraźniejszej woli i działań ludzkich. *Również za to, co się zdarzy w dalekiej przyszłości jesteśmy odpowiedzialni już dzisiaj.*

Nieuchronność zagrożeń, reagowanie społeczeństw na klęski żywiołowe, katastrofy, konflikty i wojny, czyli ciągła walka z przeciwnościami – stanowią istotę przetrwania ludzkiego. Jest to drugie, naturalne uwarunkowanie bezpieczeństwa narodowego. Wydawałoby się, że tak oczywiste czynniki są zrozumiałe i uwzględniane w codziennym działaniu każdego człowieka, grupy czy wreszcie w funkcjonowaniu państwa. Niestety, historia wskazuje, że ludzkość nieustannie przejawia tendencję do lekceważenia tej podstawowej prawidłowości i daje wiarę cudownym pomysłom na pokój i dobrobyt. Te nierealne, olśniewające idee dotyczą zwykle religii, systemu politycznego, systemu gospodarczego a nawet określonego wynalazku technicznego. Jeśli walka jest istotą życia ludzkiego, to podstawowym i koniecznym warunkiem przetrwania, pomyślności i rozwoju jest posiadanie siły i ciągła troska o jej zwiększanie, odpowiednio do celów narodowych oraz warunków życia i funkcjonowania.

W odniesieniu do bezpieczeństwa narodu wpływ uwarunkowań walki o byt można ująć w czterech głównych obszarach¹⁰:

- pierwszy, to bezwzględna prawidłowość, że szeroko rozumiana siła narodowa decyduje o skuteczności i trwałości bezpieczeństwa narodowego. Stąd

---

⁹ Ibidem, s. 51-53.

¹⁰ Ibidem, s. 52-53.

- też konieczne są motywacja i mobilizacja narodu do wzmożonych wysiłków w tworzenie siły narodowej;
- drugi, sprowadza się do uznania siły narodowej za fundamentalny, konieczny i niezastąpiony element warunkujący trwanie narodu. Przekonanie o skuteczności w zapewnieniu ochrony i obrony narodowej decyduje o trwaniu, a zarazem stwarza warunki konieczne do swobodnego rozwoju świadomego istnienia grupy etnicznej. Siły zbrojne stanowią ostateczny, decydujący argument państwa w walce o przetrwanie, ochronę i obronę przed zagrożeniami militarnymi i niemilitarnymi oraz w tworzeniu warunków do swobodnego rozwoju;
  - trzeci obszar prowadzi do stwierdzenia, iż największym zagrożeniem bezpieczeństwa narodowego jest szeroko rozumiana słabość narodu w stosunku do poziomu cywilizacyjnego i ekonomicznego Europy i świata oraz brak świadomości, woli i organizacji społeczeństwa do wzmożonego wysiłku narodowego w budowie siły narodu i obrony interesów narodowych;
  - czwarty obszar odnosi się do racjonalnego traktowania członkostwa narodu w różnego rodzaju organizacjach międzynarodowych. Uczestnictwo w takich organizacjach stanowi ważny środek wzmacniający, ale nie zastępuje narodowego wysiłku w tworzeniu wewnętrznych i zewnętrznych warunków bezpieczeństwa narodu. Podstawą bezpieczeństwa narodowego są zatem własne zdolności obronne, warunkujące wolę i możliwości udzielenia pomocy przez inne sojusznicze państwa.

3. Źródła zagrożeń społecznych

Obszar liczbowy i przestrzenny infrastruktury krytycznej warunkujący bezpieczeństwo narodowe, a równocześnie wrażliwy na uderzenia wojskowe lub akty terroru, stanowi olbrzymie wyzwanie w tworzeniu bezpieczeństwa narodowego w XXI wieku. Wzrastające zaludnienie, a tym samym kształtowanie terenu nasyconego obiektami i urządzeniami infrastruktury krytycznej, w sytuacji wystąpienia naturalnych zagrożeń (powodzi, pożarów, huraganów, trzęsień ziemi itp.) powodują tzw. katastrofy synergiczne, albo naturalno-techniczne, których łączne destrukcyjne rezultaty są większe, niż suma skutków wywołanych przez każdą z tych tragedii oddzielnie. Ten typ katastrof jest uważany za dominujący w świecie, co stanowi nowe, wielkie wyzwanie w zapewnianiu bezpieczeństwa narodowego¹¹.

Drugą, po zagrożeniu niesionym przez zdobycze techniki, charakterystyczną cechą powszechnego zagrożenia ludzkości, którą przyniósł XXI w., jest degradacja środowiska naturalnego. Żyjemy w epoce dramatycznego konfliktu pomiędzy

---

¹¹ Z. Ciekankowski, S. Krysiński, *Zarządzanie kryzysowe w Polsce w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych jako sposób umacniania bezpieczeństwa państwa*, PWST-E w Jarosławiu, Jarosław 2014, s. 132.

potrzebami społeczeństwa i świata przyrody. Ekspansja człowieka niebezpiecznie naruszyła równowagę natury. Giną gatunki fauny i flory, rośnie nieustannie zapotrzebowanie energetyczne. Niestety ludzie świadomie ignorują szaleńczą ekspansję przemysłowej cywilizacji, zdając sobie doskonale sprawę z jej szkodliwych skutków. Tragedia niepowstrzymanej degradacji środowiska naturalnego polega zarówno na niszczeniu przyrody, jak i na pogarszaniu się warunków życia w zdewastowanym i zaśmieconym środowisku¹².

Trzecią charakterystyczną cechą współczesnych zagrożeń stanowią gwałtownie rosnące zagrożenia społeczne. Na ich czoło wysunęło się rosnące bezrobocie, oceniane w skali świata na ok. 204 mln¹³. Wbrew nadziejom tzw. globalny wolny rynek nie tylko nie zmniejszył bezrobocia, ale poprzez zjawisko relokacji stanowisk pracy za granice zagroził rynkowi pracy największych gospodarek świata. Globalne bezrobocie, nędza, wojny, brak perspektyw poprawy warunków w krajach tzw. Południa (Afryka, Ameryka Południowa i Azja Środkowo-Wschodnia) spowodowały masową, nielegalną migrację ludności do krajów Północy (głównie do USA i Europy Zachodniej), grożącą trwałą destabilizacją społeczeństwa tych krajów. Jednym z największych źródeł zagrożeń społecznych w skali globalnej jest przekonanie i dążenie Zachodu do narzucenia swej uniwersalnej rzekomo kultury, na czele z demokracją. Okazuje się jednak, że instytucje demokratyczne funkcjonują sprawnie tylko w tradycyjnych demokracjach budowanych przez setki lat.

Czwartą i to bezwzględnie dominującą cechą charakteryzującą zagrożenia bezpieczeństwa narodowego jest zagrożenie terrorystyczne. Terroryzm – stara jak ludzkość forma przemocy, tradycyjnie był określany jako przemyślane użycie przemocy lub zagrożenia w celu wywołania strachu; przemyślane wymuszanie lub zastraszenie rządów lub społeczeństw w celach nacisku politycznego, religijnego lub ideologicznego. Potęga współczesnego terroryzmu jest tak wielka, że rzuciła wyzwanie całemu systemowi cywilizacji zachodniej. Tę potęgę określają następujące możliwości ataku i słabości obrony¹⁴:

- dostępność państw, organizacji terrorystycznych czy grup terrorystów do potężnych środków rażenia, łącznie z bronią masowej zagłady;
- swoboda przemieszczania się, umożliwiająca dostęp do dowolnego obiektu (rejonu) każdego państwa;

---

¹² Z. Ciekanski, S. Krysiński, *Zarządzanie kryzysowe ...*, op. cit., s.132.

¹³ według raportu Międzynarodowej Organizacji Pracy (ILO) *Globalne Trendy Zatrudnienia*, szacuje się ok. 204 miliony osób bezrobotnych w skali świata w 2015 r. MOP prognozuje, że liczba ta wzrośnie do 2019 r. osiągając pułap 219 milionów, por. *The World Employment and Social Outlook 2015*, ILO [dok. elektr.] http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_368626.pdf, (data dostępu 21.10.2015).

¹⁴ Z. Ciekanski, S. Krysiński, *Zarządzanie kryzysowe ...*, op. cit., s.134.

- łatwa dostępność do tysięcy obiektów infrastruktury krytycznej oraz miejsc gromadzenia się osób cywilnych;
- dostępność do sieci informatycznych;
- wielka trudność, a najczęściej niemożliwość zapobiegania, identyfikacji, pochycenia i ukarania sprawców ataków terrorystycznych;
- względnie niskie koszty przygotowania ataków terrorystycznych;
- wielka medialność ataków terroru, zwielokrotniająca efekt ich zastraszającego oddziaływania na społeczeństwa i władze.
- prognozy dotyczące dalszego wzrostu zagrożenia terrorystycznego są pesymistyczne.

Zarówno dotychczasowe precedensowe akty terroryzmu z użyciem broni masowego rażenia, jak i cyberterroru świadczą o możliwości wykorzystania przez terrorystów zdobyczy współczesnej nauki i technologii. Za najczarniejszy scenariusz uważa się wykorzystanie broni bakteriologicznej (bioterroryzm), broni jądrowej (terror jądrowy) w postaci miniaturowych bomb atomowych. Mimo sukcesów w toczącej się wojnie z terroryzmem, pozostanie on największym zagrożeniem ludzkości w XXI w., gdyż jest to względnie dostępna, tania i skuteczna forma przemocy, wobec której społeczeństwa i państwa są niemalże bezbronne.

Piątą, tradycyjnie najważniejszą, cechą zagrożenia bezpieczeństwa jest zagrożenie militarne rozumiane najogólniej jako potencjalne lub istniejące niebezpieczeństwo użycia przemocy zbrojnej – bezpośrednio lub pośrednio – przeciwko wartościom i interesom narodowym. Źródłem zagrożenia militarnego bezpieczeństwa narodowego jest nie tylko potencjał wojskowy innych państw i możliwość jego agresywnego użycia, ale także, a nawet przede wszystkim, własna słabość bądź bezbronność militarna, prowokująca przeciwników do użycia przemocy.

Całość działań związanych z ochroną przed zagrożeniami dzielimy na cztery etapy¹⁵:

1. zapobieganie – jest to etap związany w głównej mierze z działaniami w sferze technicznej. Podstawowym celem jest tutaj niedopuszczenie do powstania zagrożenia, a jeśli to jest niemożliwe, do ograniczenia jego skutków;
2. przygotowanie – jest to etap oceny potencjalnych zagrożeń, ich analizy oraz określenia stopnia prawdopodobieństwa wystąpienia danego zagrożenia. Na tym etapie prowadzone są zadania planistyczne, opracowywane warianty i procedury działania w sytuacjach niebezpiecznych, rozpoznanie własnych sił i środków niezbędnych do podjęcia i prowadzenia działań;
3. reagowanie – są to działania ratownicze, prowadzenie ewakuacji, zapewnienie zastępczych miejsc dla poszkodowanych, wstępne szacowanie strat;
4. odbudowa – to etap, którego głównym celem jest przywrócenie w możliwie krótkim czasie minimum warunków bytowania ludności oraz funkcjono-

---

¹⁵ R. Jakubczak, *Bezpieczeństwo narodowe...*, op. cit., s. 231.

wania systemów komunalnych i struktur administracyjnych na danym obszarze.

Najlepszym sposobem zabezpieczenia się ludzi przed zagrożeniami było zawsze łączenie w ramach organizacji państwa. Z tego też względu na jego strukturach spoczywa obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa narodowi, a także ochrona jego dóbr kultury i dziedzictwa, majątku i środowiska przed zagrożeniami i ich skutkami. „Głównym celem obrony narodowej jest zapewnienie skutecznej ochrony i obrony wartości interesów narodowych przed istniejącymi i potencjalnymi zagrożeniami: militarnymi i niemilitarnymi, wewnętrznymi i zewnętrznymi – czyli zapewnienie bezpieczeństwa narodowego”¹⁶.

Należy pamiętać, że wbrew potocznemu mniemaniu, obrona narodowa nie jest tylko dziedziną aktywności wybranych organów administracji ani też wyłącznie domeną działania określonych służb publicznych dysponujących siłą zbrojną, policją i służbami specjalnymi. Przykłady licznych tragedii (klęski naturalne i katastrofy techniczne, przestępczość zorganizowana, terroryzm, konflikty zbrojne i inne) dowodzą, że zagrożenia dotyczą wszystkich dziedzin funkcjonowania państwa, a więc przeciwstawienie się im wymaga współpracy i wzajemnej pomocy we wszystkich tych obszarach, które decydują o sprawnym działaniu państwa – obrona narodowa jest ogólna. Jej misję realizują: organy władzy publicznej, organizacje działające na rynku, których celem jest przede wszystkim zysk, organizacje pozarządowe oraz poszczególni obywatele danego państwa. Priorytet interesu narodowego nad interesami indywidualnymi i grupowymi jest kluczowym elementem funkcjonowania obrony narodowej. Z tego też względu państwo zachowuje możliwość obdarzania wszystkich podmiotów prawa państwowego powinnościami w zakresie obrony narodowej¹⁷.

Strategia obrony narodowej stanowi część realizacyjną strategii bezpieczeństwa narodowego, obejmującą wybór, przygotowanie i wykorzystanie oraz zespolenie cywilnych i wojskowych środków oraz metod w celu skutecznego zapobiegania, ochrony i obrony interesów narodowych przed istniejącymi i potencjalnymi zagrożeniami. Istota obrony narodowej wiąże się z zaangażowaniem całego narodu w sprawę tworzenia, odzyskiwania i walki o samodzielny byt narodowy.

Charakter obrony narodowej przejawia się nie tylko w utrzymywaniu czujności, lecz także w podejmowaniu różnorodnych działań kształtujących środowisko bezpieczeństwa narodowego, przygotowujących struktury państwa i społeczeństwo do właściwego zachowania w różnych warunkach i okolicznościach funkcjonowania państwa, a także w nieustannym doskonaleniu środków i narzędzi obrony narodowej. Obrona narodowa ulega zmianom organizacyjnym i funkcjonalnym, czego główną

---

¹⁶ Ibidem, s. 231-233.

¹⁷ R. Jakubczak, *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP. Podręcznik dla studentek i studentów*. Wyd. Bellona, Warszawa 2010, s. 102.

przyczyną staje się zmiana istoty zagrożeń, a w konsekwencji zmiana misji i celów obrony narodowej.

Nie ma takiej dziedziny funkcjonowania państwa, w której bezpieczeństwo nie odgrywa istotnej roli i nie wpływa na losy ludzi, organizacji, a nawet całego państwa. Ogólny charakter obrony narodowej polega na tym, że bezpieczeństwo jest zapewniane we wszystkich dziedzinach działalności, wewnątrz i na zewnątrz państwa. Skierowana jest ona przeciwko wszelkim formom zagrożeń godzącym w interes narodowy, które stanowić mogą niebezpieczeństwo dla suwerennej władzy, integralności terytorialnej, nienaruszalności granic i terytorium oraz przetrwania narodu.

We współczesnych państwach armia narodowa jest największą i najlepiej zorganizowaną częścią organizacji państwowej, która decyduje o trwałości, stabilności i sile państwa oraz zapewnieniu bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego¹⁸. Wśród wielu organizacji i instytucji państwa, organizacja wojskowa wytworzyła właściwe tylko dla niej oraz niezastąpione przez inne organizacje cechy, które wnoszą do życia i funkcjonowania narodu i państwa oraz organizacji ponadpaństwowych. Do tych cech można zaliczyć¹⁹:

- dysponowanie oraz umiejętność wykorzystania w masowej skali radykalnego środka przemocy, jakim jest szeroki zestaw broni oraz form i sposobów jej bojowego wykorzystania;
- specyficzną strukturę wojska, zapewniającą działanie w skrajnie niekorzystnych i nieprzewidywalnych sytuacjach, łącznie z wojną;
- dowodzenie wojskowe;
- mobilność, przygotowanie i zdolność prowadzenia walki zbrojnej, prowadzenie akcji i operacji wojskowych w dowolnym obszarze państwa, a także poza jego granicami;
- stałą gotowość bojową wojsk;
- zdolność niesienia pomocy społeczeństwu, czyli wsparcie wojskowe władz cywilnych i ludności w sytuacjach szczególnych zagrożeń i potrzeb.

Siły zbrojne są dla narodu podstawowym symbolem narodowym, nośnikiem i współtwórcą wojskowych tradycji narodu, które chronią i bronią wartości, interesów i więzi narodowych kolejnych pokoleń, współtworzą siłę narodową, stanowią wzorzec i motywację do służby Ojczyźnie, są głównym źródłem dumy narodowej i aktywności obywatelskiej oraz patriotycznej.

---

¹⁸ Ciekankowski Z., *Współczesne zagrożenia – terroryzm*, [w:] *Bezpieczeństwo regionalne gwarantem rozwoju zasobów ludzkich*, pod red. T. Bąk, PWSTE w Jarosławiu, Jarosław 2015, s. 89.

¹⁹ Ibidem.

4. Bezpieczeństwo w ujęciu globalnym

Utrzymanie bezpieczeństwa jest zasadniczym celem polityki zagranicznej każdego państwa. Realizacja tego celu jest uwarunkowana wieloma czynnikami o charakterze wewnętrznym i zewnętrznym. W trosce o utrzymanie bezpieczeństwa państwa starają się uzyskać korzystną pozycję na arenie międzynarodowej, mobilizując do tego celu swoje siły oraz odpowiednie zasoby i środki.

Bezpieczeństwo globalne nie jest prostą sumą bezpieczeństwa narodowego wszystkich poszczególnych państw. Może ono przejawiać się tym, że wszyscy członkowie społeczności międzynarodowej mają poczucie bezpieczeństwa, a ponadto istnieją warunki, mechanizmy i stosunki wzajemne, które mają zapewnić bezpieczeństwo ogółowi.

Państwa poszukują metod postępowania, które gwarantują osiągnięcie pożądanego stanu rzeczy. Praktyczne zastosowanie określonego systemu bezpieczeństwa dającego minimum gwarancji ułożenia poprawnych stosunków między państwami jest uzależnione od różnych czynników wewnętrznych i zewnętrznych. Najogólniej rzecz ujmując, system bezpieczeństwa globalnego jest określoną metodą działania oraz stanowiącymi jej podstawę zasadami postępowania i środkami zaaprobowanymi przez państwa w stosunkach międzynarodowych dla zapewnienia względnie trwałego poczucia bezpieczeństwa²⁰.

Bezpieczeństwo globalne kształtowało się zależnie od warunków panujących na arenie międzynarodowej. Państwa, dążąc do utrzymania i umocnienia swojego bezpieczeństwa, korzystają z różnych środków, metod i sposobów. Mają pięć możliwości takich działań²¹:

- utrzymywać siły zbrojne, nie wiążąc się sojuszem z innymi państwami;
- uczestniczyć w sojuszach wymierzonych przeciwko wspólnemu nieprzyjacielowi i dążyć do utworzenia równowagi sił;
- tworzyć system bezpieczeństwa zbiorowego;
- utrzymywać bezpieczeństwo w ramach szerszego imperium światowego opartego na ich zdecydowanej przewadze nad innymi państwami;
- dążyć do utworzenia ponadnarodowej struktury państwa światowego.

Zapewnienie bezpieczeństwa jest podstawowym zadaniem wynikającym z założeń strategicznych polityki zagranicznej. W dążeniu do tego celu państwa umacniają własne siły zbrojne i rozbudowują potencjał militarny. Jeżeli jednak nie daje to gwarancji bezpieczeństwa, państwa poszukują partnera lub partnerów do sojuszu wojskowo-politycznego.

---

²⁰ W. Malendowski, Cz. Mojsiewicz (red.), *Stosunki międzynarodowe*, Wydawnictwo „Alta 2”, Wrocław 1998, s. 362.

²¹ Ibidem.

Sojusz jest związkiem dwóch lub więcej państw utworzonym dla osiągnięcia określonych i wspólnych celów politycznych. Skonstruowany na podstawie umowy międzynarodowej zawiera zobowiązania do współpracy politycznej, wojskowej i gospodarczej dla obrony wspólnych interesów i udzielania sobie pomocy. Sojusznicy kooperują ściśle w dziedzinie wojskowej, łącząc siły i umacniając zdolności obronne każdego z nich oraz całego ugrupowania na wypadek agresji albo przygotowując napad na inne państwo.

5. Bezpieczeństwo regionalne

Na kontynencie europejskim funkcjonuje ponad czterdzieści organizmów państwowych, które prowadzą suwerenną politykę bezpieczeństwa, formułują narodowe doktryny obrony i organizują własne armie powołane do obrony żywotnych interesów państw, które je stworzyły. Generalnie wszystkie państwa europejskie deklarują, że użyją swoich sił zbrojnych do obrony granic, integralności terytorialnej, życia swoich obywateli, ich bezpieczeństwa i stanu posiadania (dobrobytu). Dlatego też, cokolwiek byśmy powiedzieli o obronie europejskiej, to na pewno możemy stwierdzić, że pozostaje ona narodowa. Dzieje się tak mimo silnie zawansowanych procesów integracyjnych i ścisłej współpracy europejskich narodów, również w dziedzinie bezpieczeństwa²².

Idea bezpieczeństwa europejskiego kształtowała się wraz z rozwojem zasad i norm prawa międzynarodowego, które ograniczały, a następnie zakazywały uciekania się do wojny, stosowania siły lub groźby jej użycia, zobowiązywały do pokojowego regulowania sporów międzynarodowych oraz zalecały tworzenie regionalnych organizacji bezpieczeństwa.

Istotne znaczenie dla skutecznego funkcjonowania nowego układu sił i nowego systemu bezpieczeństwa ma wielopłaszczyznowa struktura umożliwiająca neutralizowanie zagrożeń, stosowanie środków przymusu wobec agresora, zapewnianie kontroli w sytuacjach kryzysowych oraz utrzymanie politycznego i terytorialnego stanu. Uczestników systemu powinny łączyć więzi polityczne, militarne, ekonomiczne i ideologiczno-kulturowe²³.

Wspólną cechą wszystkich europejskich organizacji zajmujących się problematyką bezpieczeństwa i obrony jest ich międzyrządowy charakter, co oznacza, że państwa w stosunkach ze sobą występują jako równoprawne podmioty prawa międzynarodowego, a w związku z tym w sprawach mających implikacje dla bezpieczeństwa narodowego, a zwłaszcza obrony narodowej, obowiązują procedury jednomyślnego podejmowania decyzji.

---

²² R. Jakubczak, J. Flis (red.), *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku: wyzwania i strategie*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2006, s. 118.

²³ W. Malendowski, Cz. Mojsiewicz (red.), *Stosunki międzynarodowe...*, op. cit., s. 556.

6. Unia Europejska w systemie bezpieczeństwa

Unia Europejska (UE) to gospodarczo-polityczny związek demokratycznych krajów europejskich będący efektem wieloletniego procesu integracji politycznej, gospodarczej i społecznej zapoczątkowanej po drugiej wojnie światowej. Stanowi przypadek szczególnego rodzaju w stosunkach międzynarodowych, jest organizacją, która nigdy wcześniej nie istniała w historii powszechnej i jest nieznaną historii stosunków międzynarodowych. Jest konfiguracją struktur ponadnarodowych oraz międzyrządowych. Posiada cechy zarówno organizacji międzynarodowej, jak i konfederacji czy nawet państwa federalnego. Wśród teoretyków prawa, politologii i stosunków międzynarodowych trwa spór, czym dokładnie jest Unia Europejska. Zwolennicy teorii Europy Państw wykazują, że jest to tylko współpraca między państwami. Ścierają się zarówno odrębne wizje poszczególnych państw członkowskich, jak i doktryn politycznych. Unia ciągle pozostaje wspólnotą i kombinacją interesów narodów, państw, regionów, grup społecznych, grup zawodowych. Stąd też często wykorzystywana jest w celu realizacji partykularnych interesów narodowych, a nie ogólnoeuropejskich.

Radę Europejską tworzą szefowie rządów państw członkowskich. Do jej najważniejszych kompetencji należy określanie ogólnych wytycznych polityki europejskiej, wyznaczanie kierunków rozwoju organizacji, koordynacja polityki zagranicznej państw członkowskich, podejmowanie decyzji o przyjęciu nowych członków i stowarzyszeń oraz zajmowanie stanowiska wobec najważniejszych problemów światowych.

Parlament Europejski wyraża demokratyczną wolę kilkuset milionów obywateli Unii Europejskiej, a także reprezentuje ich interesy podczas dyskusji z innymi instytucjami unijnymi. Według podpisanego w 1992 roku traktatu z Maastricht podstawowymi celami Unii są²⁴:

- promowanie ekonomicznego i społecznego postępu poprzez zacieśnianie współpracy gospodarczej i likwidowanie barier w obrocie handlowym między państwami członkowskimi;
- wzmacnianie obrazu Unii jako jednego ciała politycznego mówiącego jednym głosem na arenie międzynarodowej poprzez prowadzenie wspólnej polityki zagranicznej;
- dążenie do stworzenia obywatelstwa europejskiego i poczucia przynależności do jednej wspólnoty u zwykłych obywateli poprzez zapewnienie jednakowych norm prawnych i pełnej swobody przepływu ludzi w obrębie Unii;
- rozwijanie obszaru wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwego traktowania, którym ma być UE poprzez wprowadzanie wspólnych norm prawnych, socjalnych i stałą poprawę poziomu życia państw uboższych.

---

²⁴ R. Zięba (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 150.

Państwa członkowskie Unii Europejskiej prowadzącą wspólną politykę zagraniczną i bezpieczeństwa, mogą zwiększać rolę międzynarodową integrującej się Europy. Potrzeba ta może być zaspokajana poprzez wspólną aktywność dyplomatyczną popartą cywilnymi i wojskowymi instrumentami polityki bezpieczeństwa²⁵.

7. Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie

Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) to europejska organizacja utworzona w 1994 roku w wyniku przekształcenia KBWE (Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie). Jej zadaniem jest zapobieganie powstawaniu konfliktów w Europie.

Działalność organizacji poświęcona jest wielu problemom związanym z szeroko pojętym bezpieczeństwem, takim jak: kontrola zbrojeń, prawa człowieka, monitorowanie wyborów, ekonomiczne i ekologiczne bezpieczeństwo. Wszystkie państwa członkowskie mają równy status w ramach organizacji, a decyzje zapadają w oparciu o zasadę konsensusu. W przeciwieństwie do takich organizacji jak na przykład Unia Europejska, organy OBWE nie mają kompetencji do stanowienia prawa lub działania bez uprzedniej zgody państw członkowskich. Głównym efektem prac OBWE są konwencje zawarte w jej ramach, które jednakże, dla swej skuteczności, wymagają ratyfikacji przez zainteresowane państwa.

Podstawowym instrumentem wymiaru polityczno-wojskowego jest Forum ds. Współpracy w Dziedzinie Bezpieczeństwa, które zajmuje się takimi kwestiami, jak: środki budowy zaufania i bezpieczeństwa, kodeks zachowań w polityczno-wojskowych aspektach bezpieczeństwa, regionalne porozumienia kontroli zbrojeń. Głównym celem Forum Współpracy jest²⁶:

- negocjowanie porozumień o kontroli zbrojeń, rozbrojeniu oraz o środkach budowy zaufania i bezpieczeństwa;
- regularne konsultacje i współpraca w dziedzinach związanych z bezpieczeństwem;
- redukcja ryzyka powstawania konfliktów;
- monitorowanie implementacji porozumień.

Celem Organizacji Bezpieczeństwa jest działanie, we współpracy z ONZ, na rzecz pokojowego rozwiązywania konfliktów (środki dyplomatyczne, misje), a zarazem stworzenie obszaru bezpieczeństwa „od Vancouver po Władywostok”. Szerokie pojmowanie bezpieczeństwa obejmuje²⁷:

- prawa człowieka;
- działalność instytucji demokratycznych;

---

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem, s. 151.

²⁷ Ibidem, s. 151-152.

- dyplomację prewencyjną;
- kontrolę zbrojeń;
- bezpieczeństwo ekonomiczne;
- ochronę środowiska.

Organizacja Bezpieczeństwa zajmuje się ustanawianiem norm regulujących stosunki między państwami lub między państwem a jego obywatelami oraz nadzorem wykonywania tych norm. Obszary zainteresowania OBWE to²⁸:

- 1) bezpieczeństwo w Europie (m.in. zasady nienaruszalności granic, poszanowanie praw człowieka, równouprawnienie oraz środki służące do budowy wzajemnego zaufania i kwestie dotyczące rozbrojenia);
- 2) współpraca w dziedzinie gospodarki, nauki, techniki i ochrony środowiska;
- 3) współpraca w kwestiach humanitarnych i innych (kultura, oświata, mniejszości narodowe, niedyskryminacja – ogólnie tzw. ludzki wymiar).

8. Bezpieczeństwo społeczności

We współczesnym świecie, oprócz tradycyjnych zagrożeń bezpieczeństwa – politycznych, militarnych, naturalnych itp. – pojawiają się coraz to inne niebezpieczeństwa „niekonwencjonalne”, które realnie zagrażają społeczeństwom, a które nie są jeszcze do końca zidentyfikowane i zdefiniowane. Godzą one bezpośrednio w naród i jego biologiczne oraz egzystencjalne podstawy istnienia, a co za tym idzie, stanowią także realne zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa. Obszarem bezpieczeństwa narodowego Polski jest bezpieczeństwo społeczne najogólniej rozumiane jako ochrona egzystencjalnych podstaw życia ludzi, zapewnienie możliwości zaspokajania indywidualnych potrzeb oraz realizacji aspiracji życiowych przez tworzenie warunków do pracy i nauki, ochronę zdrowia oraz gwarancje emerytalne²⁹. Bezpieczeństwo społeczne obejmuje całokształt działań prawnych, organizacyjnych i wychowawczych realizowanych przez podmioty rządowe (narodowe i ponadnarodowe), pozarządowe oraz samych obywateli, które mają na celu zapewnienie pewnego poziomu życia osobom, rodzinom, grupom społecznym oraz niedopuszczenie do ich marginalizacji i wykluczenia społecznego. Chodzi tu zwłaszcza o zapewnienie pomocy ludziom, którzy czasowo lub trwale są niezdolni do pracy zawodowej, znaleźli się przez własną niezaradność w trudnych sytuacjach życiowych lub ze względu na zaistniałe okoliczności zewnętrzne (np. powódź, pożar) doświadczyli pogorszenia warunków życia. Powszechnie wiadomo, że poczucie bezpieczeństwa jest jedną z podstawowych potrzeb każdego człowieka. Każda jednostka stara się wedle swoich możliwości zapewnić sobie bezpieczne warunki życia. Niestety w przeważającej liczbie sytuacji człowiek nie jest w stanie zrobić tego własnymi siłami. W związku z tym państwo

---

²⁸ Ibidem.

²⁹ R. Jakubczak, J. Flis (red.), *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku...*, op. cit., s. 413.

stworzyło liczne organy, których zadaniem głównym jest dbałość o bezpieczeństwo swoich obywateli w różnych sferach życia.

PODSUMOWANIE

Kultura przemocy jest coraz częściej dostrzeganym zjawiskiem na świecie, a ludzie nie szanują życia i integralności innych. Niektóre ruchy polityczne, rzekomo oddane sprawie wolności ludzkiej, podejmują działania terrorystyczne, lekceważąc przy tym życie obywateli, w których imieniu walczą. W wielu krajach dominacja struktur wojskowych przyczynia się do tworzenia etosu nieprzyjaznego prawom człowieka i wartościom demokratycznym. Przemoc etniczną w różnych częściach świata cechuje wyjątkowe barbarzyństwo – konflikty odciskają głębokie piętno na życiu dzieci, niewinnych ofiar, którym rzadko udaje się uciec od brutalnej wojny.

Militaryzacja Trzeciego Świata pochłonęła fundusze przeznaczone na niezwykle potrzebny rozwój społeczno-ekonomiczny. Wysiłki potęg światowych ukierunkowane na zachowanie dominacji pobudzają kraje aspirujące do miana mocarstw do rozwijania swej siły wojskowej. Natomiast, na próby zachwiania równowagi militarnej tradycyjne mocarstwa reagują jedynie wzmocnieniem własnego potencjału. Rezultatem takiego działania są polityczne napięcia, zmarnowane zasoby, a nawet przypadkowe wojny.

Bezpieczeństwo międzynarodowe definiuje się w kategoriach potrzeby przetrwania narodu, co oznacza ochronę państwa przed napaścią zewnętrzną. Z tego powodu Organizacja Narodów Zjednoczonych podkreśla nienaruszalność granic terytorialnych oraz zakaz ingerencji zewnętrznej w wewnętrzne sprawy suwerennych państw. Bezpieczeństwo zbiorowe (ang. *collective security*) zawarte w Karcie Narodów Zjednoczonych oparte jest na ideologii militarnej, odrzucającej użycie siły wśród członków określonej grupy, którzy składają jednocześnie zobowiązanie wzajemnej obrony przed napaścią z zewnątrz. Jednakże ochrona przed agresją zewnętrzną jest tylko jednym z wyzwań, którym trzeba stawić czoło, aby zapewnić bezpieczeństwo globalne. Inne wynikają z zagrożeń dla systemów podtrzymujących życie na Ziemi – skrajnej nędzy, rozprzestrzeniania broni konwencjonalnej, terroryzowania społeczeństw cywilnych i istotnych naruszeń praw człowieka. Zapewnienie bezpieczeństwa państwa zbyt często wykorzystywane jest jako usprawiedliwienie polityki znacznego ograniczenia bezpieczeństwa jego mieszkańców nieuzasadnionej żadnym zewnętrznym zagrożeniem terytorialnej integralności kraju. Bezpieczeństwo ludzi oznacza przede wszystkim ochronę obywateli, w których imieniu stosuje się zasadę suwerenności.

Poszerzona koncepcja bezpieczeństwa globalnego uznaje nie tylko militarne bezpieczeństwo państwa, lecz również inne, bardziej istotne obecnie aspekty: współpracę, budowanie zaufania, przejrzystość, stopniowe rozbrojenie oraz demobilizację. Koncepcje bezpieczeństwa wspólnego i bezpieczeństwa ludzkiego, które odnoszą

się nie tylko do bezpieczeństwa państw, ale także do bezpieczeństwa ich obywateli, poszerzają znaczenie bezpieczeństwa zbiorowego przedstawionego w Karcie Narodów Zjednoczonych.

BIBLIOGRAFIA:

- [1] BĄK T., CIEKANOWSKI Z., *Bezpieczeństwo państwa*, PWST-E w Jarosławiu, Jarosław 2014.
- [2] CIEKANOWSKI Z., *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, [w:] „Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza CNBOP”, 1/ 2011, Józefów 2011.
- [3] GIERŁOWSKI W., *NATO*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 1995.
- [4] JAKUBCZAK R., FLIS J. (red.), *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku: wyzwania i strategię*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2006.
- [5] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, stan prawny na wrzesień 2009, Liber, Warszawa 2009.
- [6] MALENDOWSKI W., MOJSIEWICZ Cz. (red.), *Stosunki międzynarodowe*, Wydawnictwo „Alta 2”, Wrocław 1998.
- [7] ROTFELD A., *Europejski system bezpieczeństwa in statu nascendi*, „Format AB”, Warszawa 1990.
- [8] SYMONIDES J., *Problemy pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego we współczesnym świecie*, Warszawa 1983.
- [9] STAŃCZYK J., *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 1996.
- [10] ZIĘBA R., *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje, struktury, funkcjonowanie*, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2001.
- [11] ZIĘBA R. (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
- [12] ŻUKROWSKA K., GRĄCIK M. (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe: teoria i praktyka*, Szkoła Główna Handlowa Oficyna Wydawnicza, Warszawa 2006.

THE SECURITY DETERMINANTS OF SOCIAL DEVELOPMENT

Abstract: Contents of the article refer to the broad area of issues determining the social security at the regional and global levels, taking into account the community development. The key considerations are made in terms of analyzing security problems in the area of vital importance for State security, at the holistic level. In face of particular observations and analyses, author defines factors corresponding to the secure social development. The determinates are the result of the world conditions that the State is submerged in, and particular factors of social life tradition, nation's significance for common culture, history, tradition, and also what predestines the evolvement of a character of contemporary threats to the State and international security organizations. Author choses the widest spectrum of factors affecting security and creating potential threats. This is done understanding that some very particular notions of security, as they may be fashionable by universal recognition, may not always be the correct consideration when discussing different dimensions of security and State's social development and security organizations of significance. In this sense author, understand that the referring topic of

the article on conditioning of general and particular security interactions of different fields is based on a changeability, and unpredictability of the security environment in the regional and global areas. Hence, what should be considered rests in three specific points of interest: the need to treat national security as the process being subjected to ceaseless changes, in which there are some periods of relative security, but in long run may lead to unavoidable tragedy, if we forget about various threats; the need to treat all *ad hoc* hypotheses, the “prophecies” of forecast and predictions, indicative of the status quo or referring to the future, not only as irresponsible, but also potentially dangerous to the State security; the need of influencing the changeability factor rationally, the unpredictable and potential threats have to be considered in reference to national security, However, the secure environment is rests on creation, what also implies that existing threats cannot be ignored. Author argues that importance of the State security and its overall significance rests mainly on fundament that includes meeting specific needs, such as: that of being, of surviving, of continuity, of identity, of independence, of peace, of possession and the certainty of development. As it is also noticed, the security in its generic term refers to subjective character of human being interaction within a community or social group, however it also is reflected in a similar fashion within the international system. The problems of threats may grow out of social threats, or be the result of a global economic system, unemployment, war, lack of prospects for development, poverty, mass or other type of illegal immigration, and other threats that may destabilize society of different countries. Keeping the above in mind, the author also considers the issues pertaining to the organizational security and co-operational frameworks within the European Union. Of course, the membership in this large organization is partially a guarantee of security, considerably as important as the common foreign policy in view of international system and the integrating role of Europe. In this sense also a particular role of the member states of the European Union, as an addition to common security system is considered. The broad spectrum of security demand very carefull allocation of ways and means protecting different needs, including the social needs, of a State. Yet, on the account of complex nature of State’s existence, with security as the most significant element of social progress and the progress of humankind, this is an intricate issue. The essential characteristics of issue described can be observed, however, the point of view of an individual person, as well as that of an entire community.

Keywords: security, social threat, regional security, global security, existence, survival, continuity, identity, independence.